

Torah from Around the World

Wie een ander gunstig beoordeelt zal zelf gunstig beoordeeld worden.

Talmoed, Sjabbat 127b

Sjabbat 15 april 2023/ 24 Niesan 5783, Sjemini, Walikra/Leviticus 9:1 - 11:47

Tanach blz. 212 - 219

Haftara: II Sjmoeël 6: 1 - 19 37:1 - 14

Tanach blz. 617 - 619

Vertaler: Bram Lagendijk

Commentaar: **Rabbin Marcus Mordechai Schwartz** is assistent professor Talmoed en rabbinse studies aan The Jewish Theological Seminary (JTS) in New York.

Oorspronkelijke Engelse tekst: <https://www.jtsa.edu/torah/the-deathly-power-of-the-holy/>

De dodelijke kracht van het heilige

De juiste woorden vinden na een verlies is moeilijk, maar de opmerkingen van Mosje tegenover Aharon in de *sidra* van deze week, zijn buitengewoon moeilijk. Op het moment dat God Aharons handen vult met overvloed, hem aanstelt als hogepriester en zijn nakomelingen het eeuwige priesterschap verleent, sterven zijn twee oudste zonen wanneer ze wierook proberen te offeren op een vuur dat van buiten het pas ingewijde heiligdom komt. Het was verkeerd vuur dat ze de Eeuwige wilden aanbieden, vuur dat niet aan Zijn voorschriften voldeed. "Een felle vlam kwam uit het heiligdom en verteerde hen..."

Mosje antwoordt dat hij nu iets begrijpt dat God in het verleden had gezegd:

Mosje zei tegen Aharon: "Dit bedoelde de Eeuwige toen hij zei: 'Door degenen die in Mijn nabijheid verkeren, toon Ik Mijn heiligheid. Het hele volk maak Ik getuige van Mijn Majesteit.'" Aharon zweeg. (*Wajikra/Leviticus 10:3*)

Wat probeert Mosje zijn broer duidelijk te maken op dit moment van plotseling tragisch verlies? Wil hij troosten? Of mijmert hij alleen bij zichzelf, geschokt door de gebeurtenis, zoals Robert Oppenheimer deed op 16 juli 1945, in de nasleep van de eerste atoomproef ten zuiden van Los Alamos in New Mexico: "Ik ben de dood geworden, de vernietiger van werelden." Is dit niet een moment van zo'n kracht en macht, triomf en tragedie dat alleen zulke woorden volstaan?

Maar het mysterie is hier groter dan op het eerste gezicht lijkt. Zelfs als we de mijmering van Mosje accepteren als een natuurlijke menselijke reactie, blijven we zitten met de vraag wat God oorspronkelijk had gezegd. Er is geen vers in de Tora dat rechtstreeks overeenkomt met de verklaring van Mosje. Dus wat zei God? En waarom was Mosje erdoor in de war geraakt? Wat maakte de dood van Aharons zonen voor hem duidelijk? Het antwoord op deze vragen is onderwerp van een discussie in de Talmoed (*B. Zewachiem 115b*), waar twee mogelijke verklaringen worden gegeven voor het probleem van Mosje. Door te kijken naar de verklaringen van de Talmoed over Gods verwarrende uitspraak, kunnen we inzicht krijgen in Mosje en Aharon en kunnen we hun reacties op de gebeurtenis beter begrijpen.

De eerste verklaring die de Talmoed geeft, is dat Mosje verwijst naar het gebod van God in *Sjemot/Exodus 19:21-22*:

De Eeuwige zei tegen Mosje: "Ga naar beneden en waarschuw het volk dat ze niet te dichtbij komen in de hoop de Eeuwige te zien, want dan zullen velen van hen het leven verliezen. Ook de priesters, die gewoonlijk wel in de nabijheid van de Eeuwige mogen komen, moeten op eerbiedige afstand blijven, anders zal de toorn van de Eeuwige tegen hen losbarsten."

Hier waarschuwt God Mosje dat het volk de berg Sinaï niet mag beklimmen tijdens Gods openbaring op de berg. De kracht en aanwezigheid van goddelijke heerlijkheid is zo groot, en de mens zo zwak, dat de lichamen van degenen die dichterbij komen, overweldigd en vernietigd zullen worden. Het lijkt erop dat dit verbod geen morele betekenis heeft, maar alleen is gegeven uit angst voor onbeheersbaar gevaar. God lijkt niet in staat om de kracht te temperen die de goddelijke aanwezigheid van nature uitstraalt. Wie te dicht in Gods onmiddellijke nabijheid komt, zal onvermijdelijk omkomen door de enorme kracht van de stralende glorie, net als wanneer je te dicht bij de zon komt, of misschien bij een energierijke stralingsbron.

Dit lijkt sterk op het verhaal van Oeza ben Awienadav dat wordt verteld in *2 Sjemoe'eel/2 Samuel 6:3-8* en *1 Divree Hajamien/1 Kronieken 13:7-11*. Oeza en zijn broer werden beschuldigd van het besturen van de wagen met de ark toen David een eerste poging deed om deze naar Jeroesjalajim te brengen. Onderweg struikelden de dieren die de wagen trokken, waardoor de ark weggleed. Oeza stak zijn hand uit, greep de ark en stierf ter plekke. David was bang om de ark verder naar Jeroesjalajim te brengen en stelde dat drie maanden uit. Oeza beging geen morele overtreding, hij maakte alleen een instinctieve fout, en stierf

door directe blootstelling aan Gods macht. Als we van deze verklaring uitgaan, bedoelt Mosje tegen Aharon zoiets te zeggen als: "Zo dicht bij zoveel macht werken is gevaarlijk, en degenen die het dichtst bij God staan (d.w.z. fysiek het meest nabij), zullen het grootste gevaar lopen." Met andere woorden, Gods kracht snijdt aan twee kanten. Hij kan grote voordelen opleveren, maar hij kan ons overweldigen en ons ook vernietigen als we niet uitkijken.

In de tweede verklaring verwijst de Talmoed naar *Sjemot/Exodus 29:42-43*:

... een brandoffer dat jullie en alle komende generaties dagelijks aan de Eeuwige moeten brengen bij de ingang van de ontmoetingstent. Daar zal Ik jullie ontmoeten om met je te spreken. Daar zal Ik de Jisraëlieten ontmoeten en die plaats zal door Mijn aanwezigheid worden geheiligd.

Hier zinspeelt God op de goddelijke verhevenheid (*kewodie*) als de 'krachtbron' van het heiligdom in de woestijn, namelijk Gods aanwezigheid. Wat vindt Mosje hier mysterieus of verwarrend aan? Welnu, zelfs in de woestijn wordt God vertegenwoordigd door de *kohaniem*. Ze belichamen op zijn minst een deel van Gods verhevenheid. Kunnen mensen het goddelijke werkelijk heiligen, als het goddelijke al volkomen heilig is? De Talmoed oppert hier dat we het woord *kewodie* (letterlijk: Mijn glorie) lezen als *mechoebadai* (zij die Mij verheerlijken). Met andere woorden, Gods aanwezigheid is hetzelfde als mensen die proberen nader tot God te komen. Zij die naar God reiken, kunnen zo volledig in God opgaan dat ze gelijkwaardig zijn aan Gods eigen aanwezigheid.

Met deze opvatting verbindt de Talmoed de daad van het vreemde vuur brengen door Nadav en Awiehoe aan meer kenmerkende handelingen van martelaarschap. De Talmoed lijkt te beweren dat de twee zonen van Aharon dienstbaar wilden zijn door voor God te sterven om zo het heiligdom met hun leven in te wijden. Deze daad van zelfopoffering zou de kracht tonen die in het heiligdom besloten ligt en het tot een bron van ontzag onder de mensen maken. Hoewel dit voor ons misschien problematisch is, probeert de opvatting van de Talmoed de kracht van de woorden van Mosje tot Aharon afdoende te onderbouwen: "Uw zonen hebben geen kwaad gedaan. Ze stierven terwijl ze iets goeds deden en de goddelijke naam onder het volk heiligden."

De primitieve, gevoelsmatige kracht van dit inzicht valt niet te ontkennen, en ik vind het een oerbegrip. Hoewel ik weet dat velen deze tweede interpretatie zeer verontrustend zullen vinden, verhoogt het standpunt - dat verbondenheid met God het waard maakt om je leven op te offeren - de inzet van het religieuze leven. Als we niet inzien dat deze macht, majesteit en glorie een van de dingen is die mensen stelselmatig aanspreekt in religie, brengen we onszelf in een zeer gevaarlijke positie. Tot op zekere hoogte kan het enorme mysterie dat angst en beven in ons wekt, gevoeglijk worden opgevat als de goddelijke stem die ons roept. Aan de andere kant (en dat is wat ons zo erg stoort) kan wat een groot mysterie lijkt, gewoon een moment van zelfbedrog zijn, dat ons leidt tot daden van nihilistische zelfvernietiging. Een van onze meest centrale taken als religieuze mensen is om magische gedachten en wensvervullende fantasieën te scheiden van de werkelijke voorschriften van God. Voorschriften die leiden tot natuurlijke heilige daden en werkelijke morele verplichtingen.

Ik denk dat deze laatste gedachte meer in overeenstemming is met de eerste interpretatie van de Talmoed, dat alle kracht, vooral religieuze kracht, overweldigend en gevaarlijk kan zijn, en dat deze moet worden beheerst om veilig te kunnen worden gebruikt voor de verbetering van de wereld. Dat is wat er gebeurde bij de berg Sinaï toen God tegen het volk zei dat ze de berg niet moesten beklimmen, omdat ze anders zouden sterven. Kunnen we het doel van het heiligdom in de woestijn op dezelfde manier begrijpen? Moeten we de goddelijke kracht niet temidden van het volk bewaren? Als we dat kunnen en een gemeenschap worden die heiligheid omvat en belichaamt, kunnen we God zonder angst tegemoet treden. Mijn zegen voor ons allemaal is dat we toegang hebben tot Gods kracht, maar veilig en heilzaam. Niet als een machtige storm, maar als een zachte regen.